

Latvijas Ģeotelpiskās
informācijas aģentūra

Vietvārdi – būtiska kartes sastāvdaļa

Kartogrāfu diena 2023

Rīga, 2023. gada 25. janvāris

Vita Strautniece, Otilija Kovaļevska

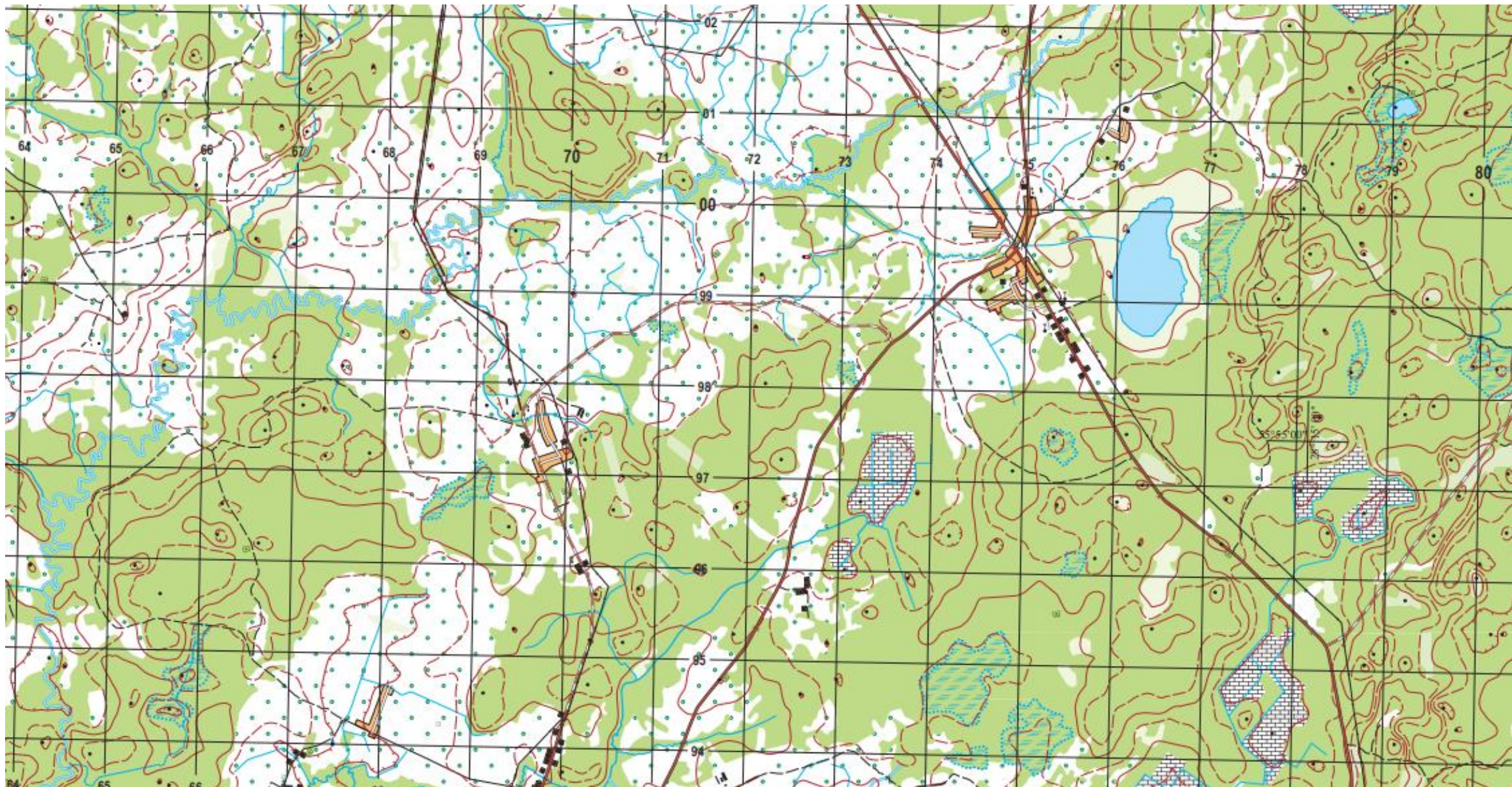
Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra

Kartogrāfijas departaments, Toponīmikas laboratorija

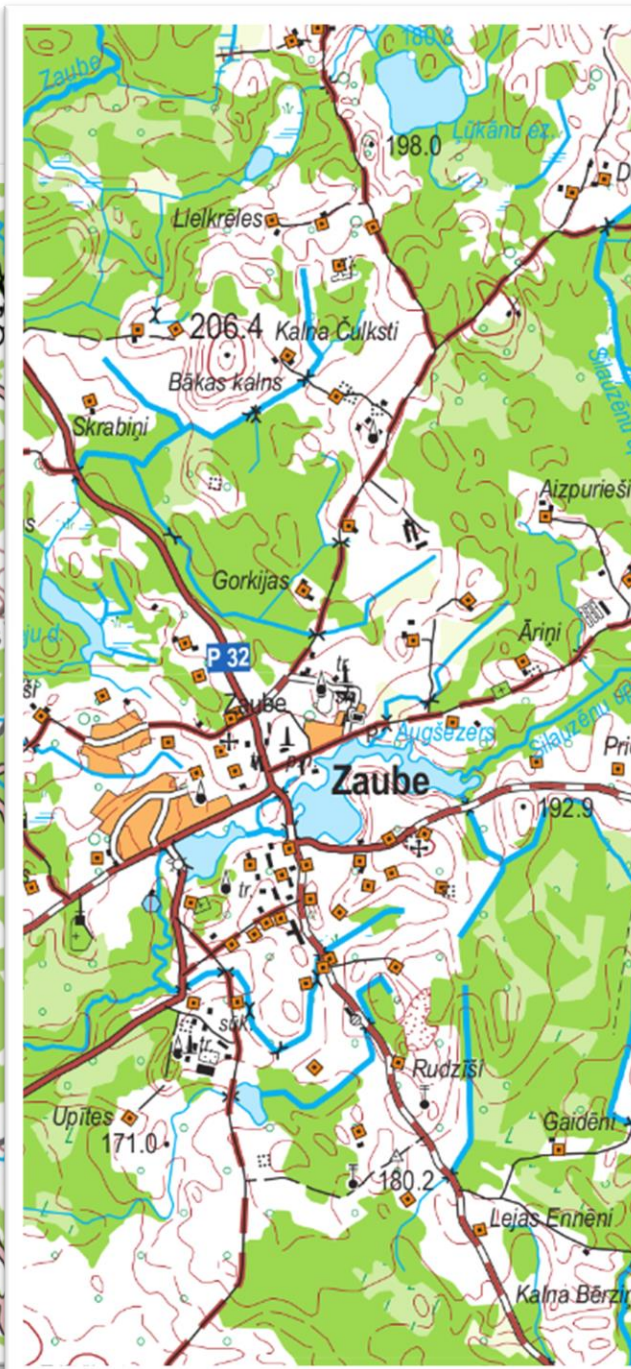
Saturs

- 1. Vietvārdi – kartes būtiska sastāvdaļa**
- 2. Toponīmika – kartogrāfijas nozares sastāvdaļa**
- 3. No kurienes kartēs uzrodas vietvārdi?**
- 4. Toponīmikas laboratorijas darbs**
- 5. Vietvārdu datubāze – galvenais vietvārdu resurss valsts kartogrāfijai**
- 6. Problēmas un risināmie jautājumi**

Vietvārdi – jebkuras kartes būtiska sastāvdaļa

Vietvārdi – jebkuras kartes būtiska sastāvdaļa

Toponīmika – kartogrāfijas sastāvdaļa

Vietvārdi, toponīmi jeb ģeogrāfiskie nosaukumi ir ģeotelpisko pamatdatu būtiska komponente

- **viena no INSPIRE ģeotelpisko datu direktīvas tēmām (I. pielikuma 3. tēma)**
- **karšu un ģeoreferencētu IS informācijas sastāvdaļa**
- **vietvārdus izmanto ģeogrāfisko objektu meklēšanas un maršrutēšanas rīkos**

Vietvārdu pirmais uzdevums kartēs un ģeotelpiskajos datos – būt par orientieri, tomēr tiem ir arī citi svarīgi uzdevumi: nacionāli, politiski-patriotiski, kultūrvēsturiski, valodnieciski

Vietvārdu informācija kartogrāfijā

Ģeotelpiskās informācijas likums

- 1. Kartogrāfija** — zinātnes un ražošanas nozare par ģeotelpiskās informācijas iegūšanu un apstrādi ar kartēšanas metodēm, kā arī par karšu un plānu sastādīšanu, izdošanu un lietošanu (1. panta 17. punkts)
- 2. Kartogrāfiskā darbība ietver: (..) vietvārdu informācijas, ģeogrāfisko nosaukumu katalogu un vārdnīcu sagatavošanu, publicēšanu un aktualizēšanu** (16. panta 11. punkts)
- 3. Vietvārdu (toponīmu) informācija** – šī likuma izpratnē: vietvārdi jeb ģeogrāfiskie nosaukumi kopā ar informāciju, kas tos raksturo vai paskaidro, kā arī norāda uz attiecīgo vietvārdu ģeogrāfisko piesaisti konkrētiem objektiem (1. panta 26. punkts)

No kurienes kartēs uzrodas vietvārdi?

1. No iepriekšējiem karšu izdevumiem

Vienmēr jāpārbauda, jo informācija var būt novecojusi vai kļūdaina – gan attiecībā uz nosaukumu, gan objekta veidu un izvietojumu.

No kurienes kartēs uzrodas vietvārdi?

2. No dažādu iestāžu datiem

LATVIJAS DZELZCEĻA VILCIENU KUSTĪBAS UN
KRAVAS DARBA ORGANIZĀCIJAS SHĒMA

DZELZCEĻA STACIJU SARAKSTS

1. Aglona;
2. Aizkraukle;
3. Alūksne;
4. Āraiši;
5. Atašiene;
6. Bāle;
7. Bēne;
8. Biksti;
9. Bolderāja (ar Bolderāja I, Bolderāja II parkiem);
10. Brengulī;
11. Brocēni;
12. Burzava;
13. Carnikava (ar Gauja uzskaites punktu);
14. Cena;
15. Cēsis;
16. Čiekurkalns;
17. Cirma;
18. Daudzeva;
19. Daugava;
20. Daugavpils (ar Daugavpils Pasažieru, Daugavpils D parks, Daugavpils Šņirošān Pasažieru (nepāra), Daugavpils Pasažieru (pāra) uzskaites punktiem);
21. Dobeļe;
22. Dubultī;
23. Eglaine;
24. Elkšķene;
25. Garkalne;
26. Garoza;
27. Glūda;
28. Grīva;
29. Gulbene;
30. Iecava;
31. Ierīkī;
32. Ilūciems;
33. Ilmāja;
34. Ilūkste;
35. Ilzēni;
36. Inčukalns;
37. Indra;
38. Istalsna;
39. Izvalda;
40. Jāņamuiža;

Ministru kabineta noteikumi Nr. 403

Rīgā 2017. gada 4. jūlijā (prot. Nr. 33 30. §)

Noteikumi par ūdenstilpju klasifikatoru

Ministru kabineta noteikumi Nr. 397

Rīgā 2018. gada 3. jūlijā (prot. Nr. 31 15. §)

Noteikumi par ūdens saimniecisko iecirkņu klasifikatoru

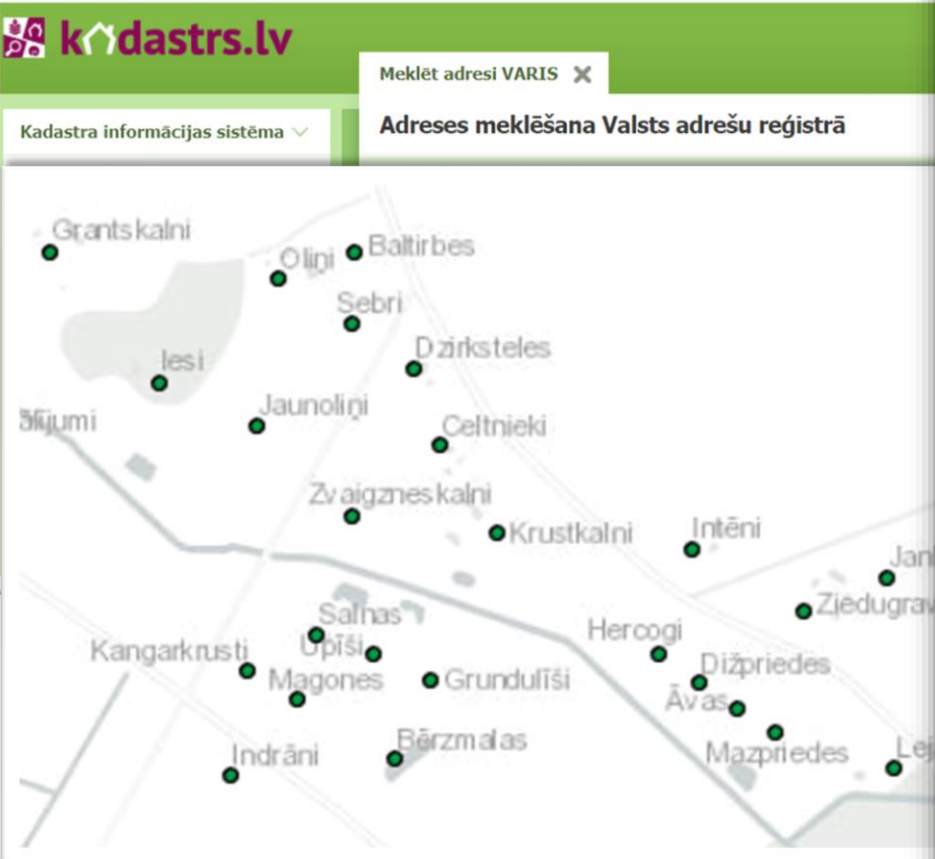
61.	Ķīburu strauts	3428521	Ķīburu strauts no Zvirgzdupes līdz ietekai Bārtā	L
62.	Zvirgzdupe	3428522	Zvirgzdupe no iztekas līdz ietekai Ķīburu strautā	K
63.	Ķīburu strauts	3428523	Ķīburu strauts no iztekas līdz Zvirgzdupei	
64.	Bārta	342853	Bārta no Kārklupes līdz Ķīburu strautam	
	Kārklupe		Kārklupe no	

Civillikums. Pielikumi

I PIELIKUMS (1102.pantam)

Publisko ezeru un upju saraksts

(Pielikums 16.09.2021. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.10.2021.)

Vienmēr jāpārbauda, jo vietvārdi var būt gramatiski kļūdaini vai savstarpēji nesaskaņoti, var būt notikušas izmaiņas

No kurienes kartēs uzrodas vietvārdi?

3. No dažādiem rakstītiem avotiem

Latvijas vietu vārdi.

I. daļa.

VIDZEMES VĀRDI.

Piedalīties

A. Ābelei, J. Kauliņam un P. Šmitam.

savācis un rediģējis

J. Endzelins.

LATVIJAS VIETU VĀRDI
UN
LATVIEŠU PAVĀRDI

profesora J. PLĀKA
sakrāti un sakārtoti

I. DAĻA

KURZEMES VĀRDI

Kārlis Draviņš

Stendes vietu vārdi

Nospiedums no Ceļu VI krājuma.

RĪGĀ, 1935.

IZDEVUSI LATV. O. FIL. UN FILOZ. STUD. RAMAVE.

TĒVZEMES VIETU VĀRDI
ĪVES PAGASTS

kartes • vietvārdi

Vitolds Mašnovs

MUIŽAS
LATVIJĀ

Vēsture, arhitektūra

V

T-Z

Enciklopēdija

Vitolds Mašnovskis

MUIŽAS
LATVIJĀ

Vēsture, arhitektūra, māksla

III

Ķ-M

Enciklopēdija

STRAUPES
GRĀMATA

kaūgars z Nigrā E I 69 (2×), Raunā E I 26, *kaūgari* z Rāvā E II 43 (-rs U IV 96), Ozolniekos E II 86 (U V 441), Valgundē E II 86 (U V 449), (jeb *kaūguři* p) Ezerē E II 91 (*kaūguři* U IV 115 un p), *kaugari* z Ciecerē p, *kaūgari* z Zvārdē U IV 169 („kaugari“ E II 106), *kaūgeři* z Sarkanmuižā E II 152 (kōģer-būda U IV 281; 2×), *kaūgar-grāvis* Kalnciemā U V 414, *kaūgar-straūts* Džūkstē U V 399: *kaūgurs*?

„kauglišķu“-ēzērs Demenē Konv. III 5034.

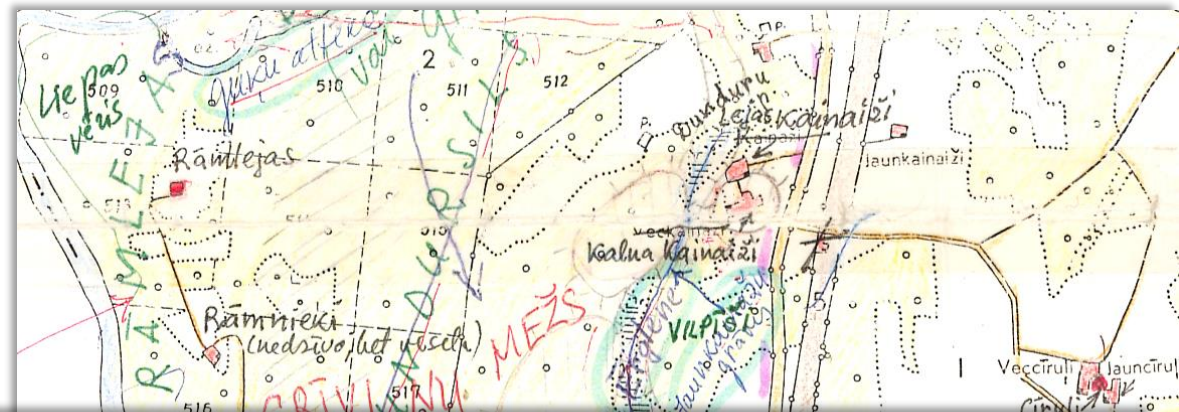
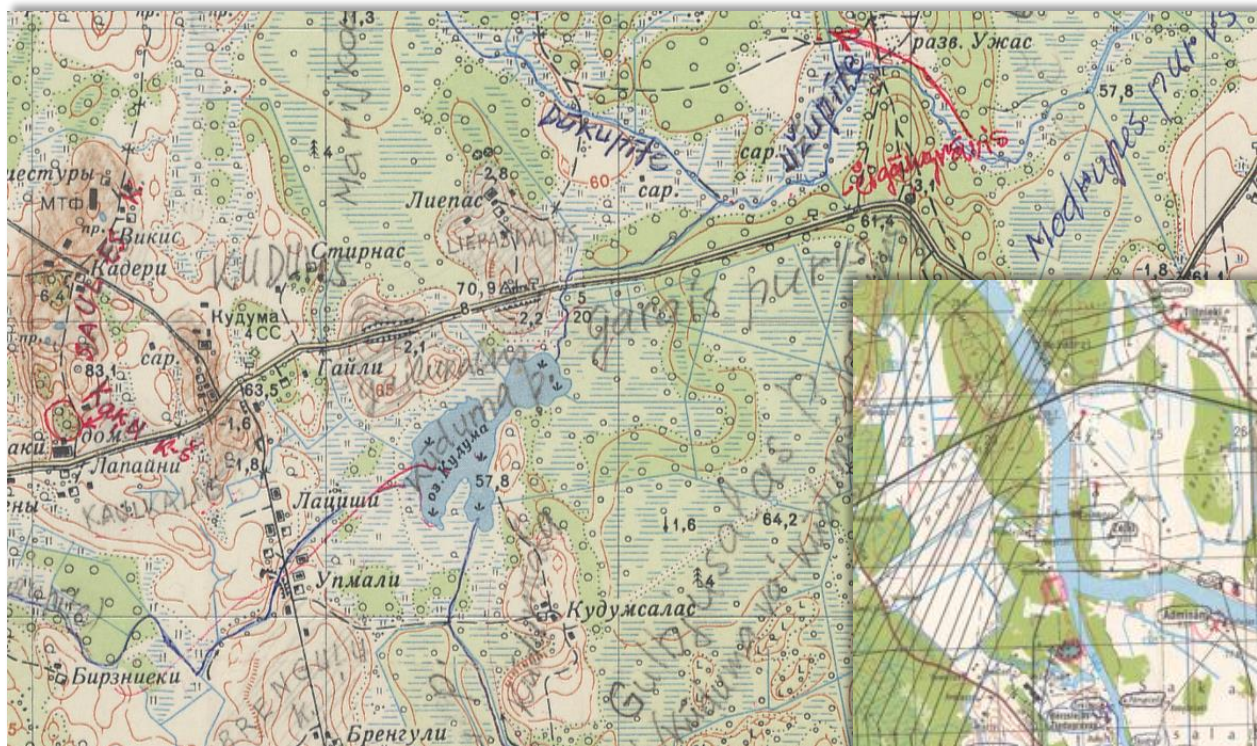
kaūguļi (jeb „ar -āu-“) z Vecpiebalgā E I 24, *kauguļi* z Lubejā Fs., „kaugul-lauks“ Dundangā U IV 259.

kaūgars z Burtniekos E I 90, Dikļos E I 91, (ar -āu-²) ez Andrupenē E II

Informācija var atšķirties, vietvārdi var nebūt lokalizēti kartē

No kurienes kartēs uzrodas vietvārdi?

4. No mutiskiem avotiem – ekspedīcijām, konsultācijām

Pirms publicēšanas kartē vietvārdi ir jāpārbauda gan attiecībā uz lokalizāciju, gan pareizrakstību

Toponīmikas laboratorija – kartogrāfijai

- vietvārdu datu sagatavošanu kartogrāfijai, apstrāde, uzturēšana: Vietvārdu datubāze
- darbi tieši karšu sagatavošanā un atjaunošanā

Aktuālākie *tiešie* darbi pēdējos gados:

- a) visu vietvārdu pārbaude, aktualizēšana un pirmstirāžas pārbaude** militārās Topogrāfiskās kartes M1: 50 000 katrā lapā; 2022. g. pilnīgi no jauna sagatavoti vietvārdu dati divām Topogrāfiskās kartes M1:50 000 lapām Baltkrievijas teritorijā (1 200km²)
- b) pirmstirāžas pārbaude** visām kartēm M1:500 000 un 1:250 000; uzsākta – militārās Topogrāfiskās kartes M1:50 000 4. izdevumam
- c) konsultācijas un atbildes uz konkrētiem redaktoru jautājumiem** Topogrāfiskās kartes M 1:10 000 sagatavošanā

Oficiāli un neoficiāli vietvārdi kartogrāfijā

Vietvārdu informācijas noteikumi

Izdoti saskaņā ar Ģeotelpiskās informācijas likuma 18.panta pirmo daļu un Valsts valodas likuma 18.panta piekto daļu

4. Vietvārdam var būt šāds statuss:

4.1. oficiāls vietvārds – ģeogrāfiskā objekta nosaukums, kas tam piešķirts normatīvajos aktos

noteiktajā

69. Neoficiālos vietvārdus var lietot:

4.2. ofic
ģeogrāfis
vietvārdu

69.1. ja attiecīgajam ģeogrāfiskajam objektam oficiālais vietvārds un oficiālais paralēlnosaukums nav piešķirts;

4.3. neof
4.2.apak

69.2. speciālajās un tematiskajās **kartēs**;

69.3. visās **kartēs** līdzās oficiālajam vietvārdam un oficiālajam paralēlnosau

69.4. ja tādējādi tiek veicināta kultūrvēsturiski vērtīga vietvārda saglabāšana

Vietvārdu vārdnīcas un katalogi

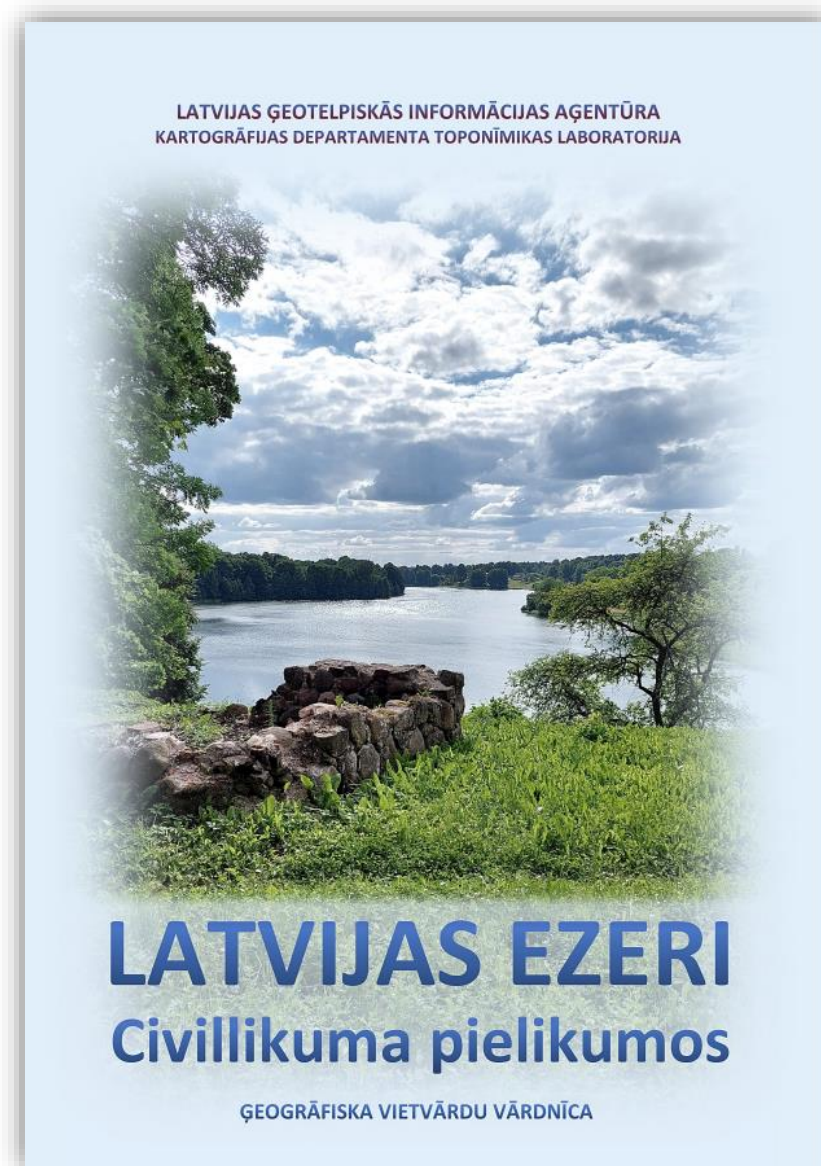
Toponīmikas laboratorija sagatavo arī vietvārdu vārdnīcas un katalogus, kas:

- uzskatāmā veidā apkopo un parāda datus par konkrētu objektu nosaukumiem saistībā ar to ģeogrāfisko piesaisti
- papildina un pamato kartēs lietotos vietvārdus
- veicina vietvārdu pareizu lietošanu

Jaunākā vārdnīca:

[«Latvijas ezeri Civillikuma pielikumos. Ģeogrāfiska vietvārdu vārdnīca»](#)

2022. g. publicēta LĢIA mājaslapā
brīvi lejuplādējama

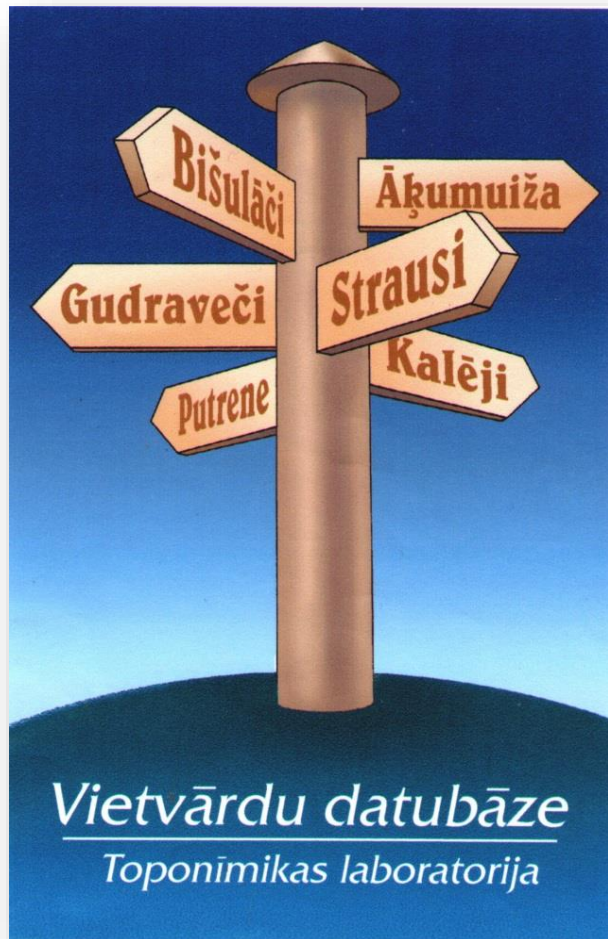

Vietvārdu datubāze – galvenais vietvārdu resurss valsts kartogrāfijai

NORMATĪVAIS REGULĒJUMS

- 1. Vietvārdu informāciju apkopo (..) Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra – Vietvārdu datubāzē ģeodēziskās un kartogrāfiskās darbības veikšanai un pētījumiem lietišķās toponīmikas jomā (MK 10.01.2012. noteikumi N.50 Vietvārdu informācijas noteikumi, 51.2. punkts)**
- 2. Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra veido un uztur Vietvārdu datubāzi un ir vietvārdu informācijas sistēmas pārzinis (MK 09.07.2013. noteikumi Nr.384 “Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras nolikums”, 4.8. punkts)**
- 3. Visās LĢIA sagatavotajās kartēs vietvārdu dati (izņemot adresācijas objektu nosaukumus M1:10 000) tiek saskaņoti ar Vietvārdu datubāzi**

Vietvārdu datubāze – galvenais vietvārdu resurss valsts kartogrāfijai

1. Elektroniskā Vietvārdu datubāze – valsts informācijas sistēma kopš 2007. g.
2. Pirmsākums – 1997.-1998. g. Valsts zemes dienestā
3. Vietvārdu datubāze nonāca Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras pārziņā līdz ar kartogrāfijas jomu 2006. g.

Vietvārdu datubāze – galvenais vietvārdu resurss valsts kartogrāfijai

Sākotnējie dati – vietvārdi no Latvijas Republikas Satelītkartes M 1:50 000.

Satelītkartes vietvārdu slānis sagatavots 1994.-1998. g., ievērojot šādus principus:

- vietvārdi jāiegūst un/vai jāpārbauda, iztaujājot vietējos iedzīvotājus un teritorijas pazinējus, tie jākartē intervijas laikā;
- ja vienam objektam ir vairāki nosaukumi, kartē lietojams tas, kuru zina un lieto (vai vismaz atceras) vietējie iedzīvotāji un teritorijas pazinēji;
- vietvārds ir pārbaudīts, ja to (ar visu lokalizāciju) zina vismaz divi-trīs intervētie;
- kartes sagatavošanai atlasīto vietvārdu pareizrakstību un atbilstību gramatikas normām pārbauda valodnieks-dialektologs;
- katram darbiniekam iedalīta konkrēta teritorija, kuras vietvārdus tas vāc, pārbauda un apstrādā.

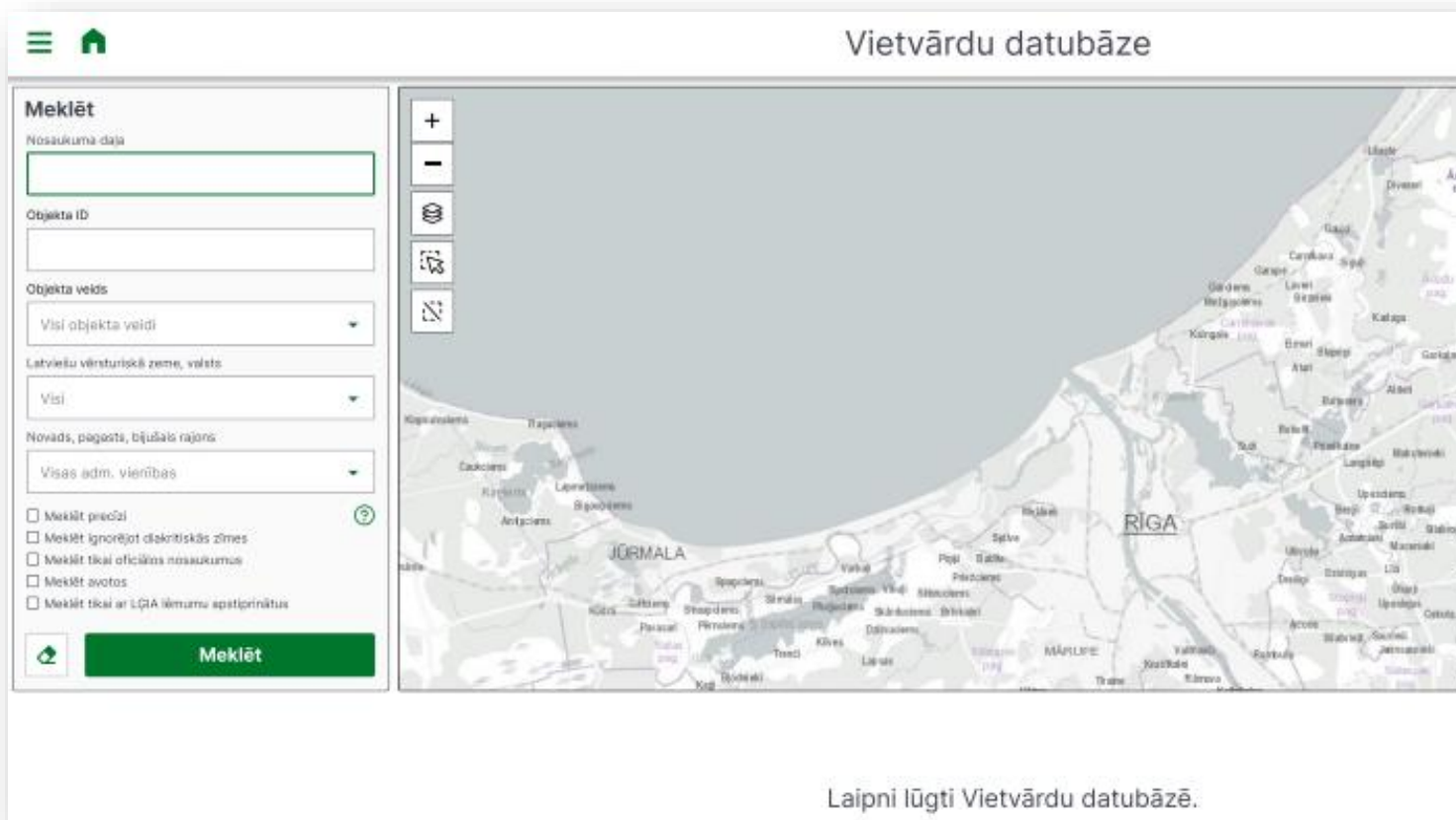

Vietvārdu datubāze – galvenais vietvārdu resurss valsts kartogrāfijai

- **Tā ir vienīgā un vispilnīgākā valsts uzturētā ģeogrāfiski piesaistīto, kartogrāfijai nepieciešamo visa veida vietvārdu datu krātuve (izņemot adresācijas objektus, kas nepieciešami mērogā virs 1:25 000)**
- **Dati aptver visu valsts teritoriju**
- **Dati ietver valsts kartēs izmantojamus vietvārdus kaimiņvalstu, īpaši Krievijas un Baltkrievijas, pierobežas zonās**
- **Dati ietver arī citu karšu sastādīšanai būtisku informāciju (objekta veids, stāvoklis, skaitliskais raksturlielums, piem., iedzīvotāju skaits, grafiska informācija nosaukuma izvietojumam u. c.)**

Vietvārdu datubāzes saturs

Vietvārdu datubāzes [darba versijā](#) ir vietvārdu dati par **131 625** objektiem;
nosaukumu skaits kopā ar variantiem – **183 793** (31.12.2022.)

- Katrs ieraksts attiecas uz vienu konkrētu, dabas vai cilvēka veidotu ģeogrāfisku objektu, apkopojot ziņas gan par tā nosaukumiem gan par pašu objektu
- Ieraksts satur teksta datus un grafiskos datus

Vietvārdu datubāzes ieraksts

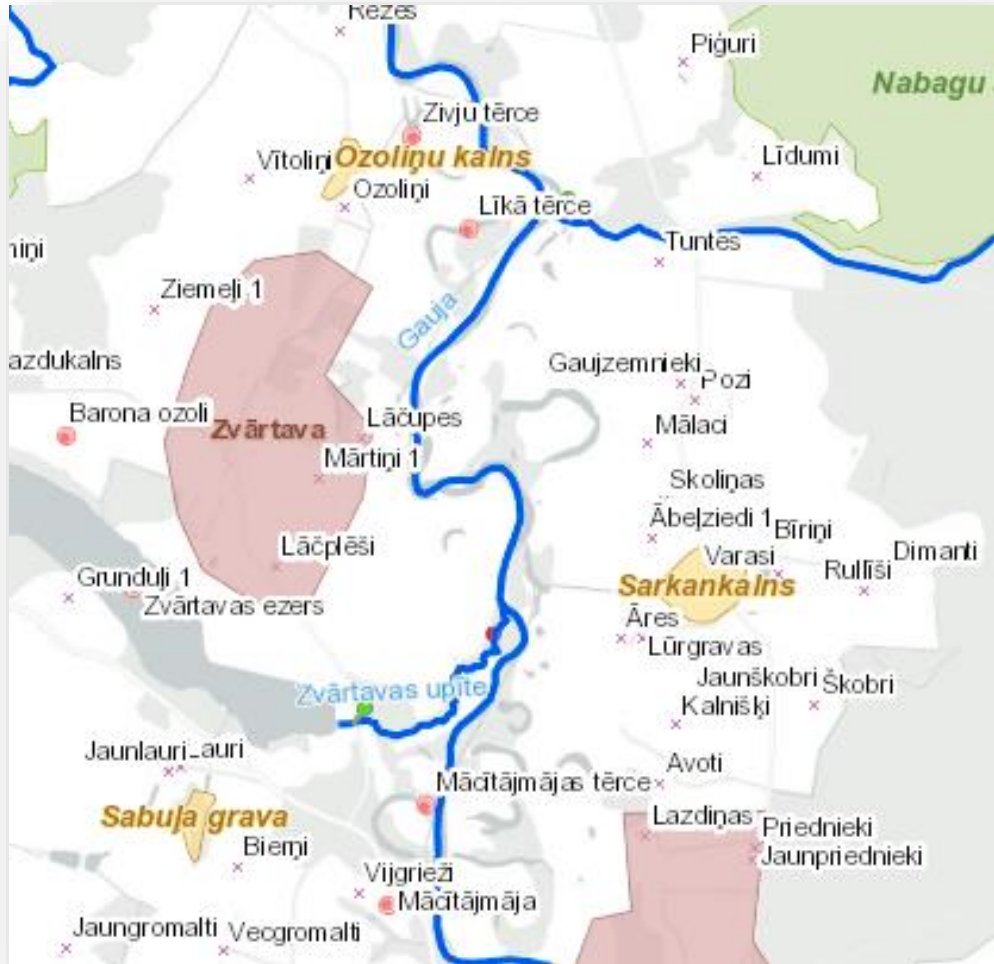
Teksta dati par objektu:

- objekta veids
- atrašanās vietas koordinātas
- administratīvi teritoriālā piederība
- objekta unikālais identifikators
- skaitliskais raksturojums (ja pieejams un attiecināms)
- objekta stāvoklis
- dažāda papildinformācija

Teksta dati par nosaukumiem:

- objekta pamatnosaukums (galvenais nosaukums)
- oficiālais nosaukums
- citi objekta nosaukumi un nosaukumu varianti (ieskaitot kļūdainos, novecojušos u. c.)
- informācija kartogrāfiem par nosaukuma lietošanu kartēs (papildu nosaukumi, mikrotoponīmi u. c.)
- ziņu avots, no kura iegūts vietvārds
- citējumi no LĢIA kartēm, kurās lietots šis vietvārds
- Krievijas un Baltkrievijas vietvārdiem – pamatnosaukuma transliterācija latīņu alfabētā civilajā un militārajā sistēmā
- dažāda papildinformācija

Vietvārdu datubāzes ieraksts

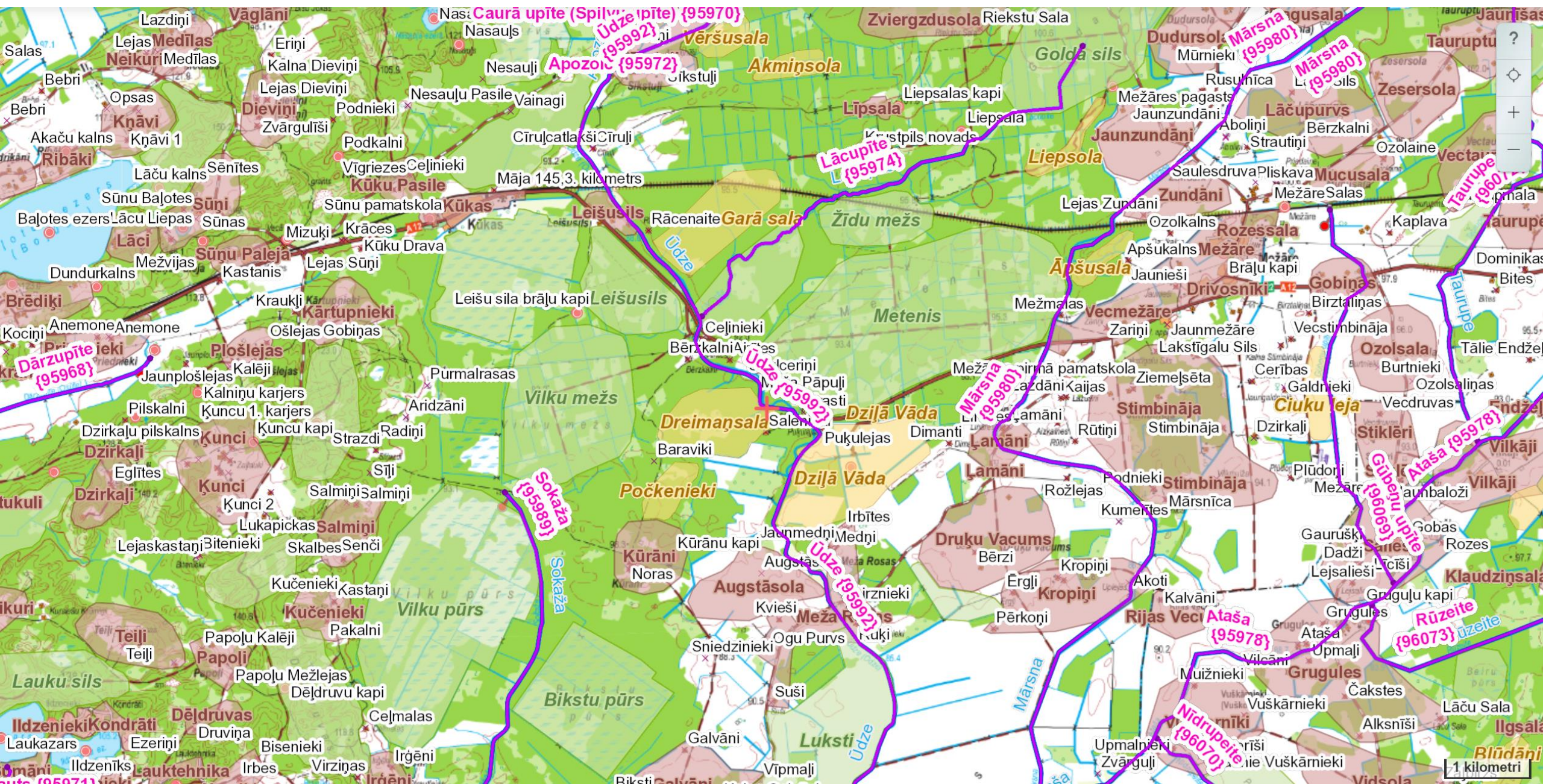

Grafiskie dati – t. s. «ģeometrijas»

(atkarībā no objekta veida):

- **punkti** – punktveida objektiem (piem., viensēta) un tādiem laukumveida objektiem, kam ir administratīvi noteikta robeža (piem., pilsēta), vai arī ārējā robeža tiek rādīta kartogrāfiski (piem., ezers)
- **līnijas** – ūdenstecēm
- **laukumi** – laukumveida objektiem, kuriem kartē nav redzama skaidra ārējā robeža (piem., ciems, purvs, mežs, ezera līcis, apvidus)

Vietvārdu «neredzamā», kartogrāfiskā daļa – «ģeometrijas»

Vietvārdu redzamākā, valodnieciskā daļa

Vietvārdu datubāzes datu uzturēšana

Ikgadēja datu atjaunošana no
citu iestāžu sarakstiem
~1000 objektiem

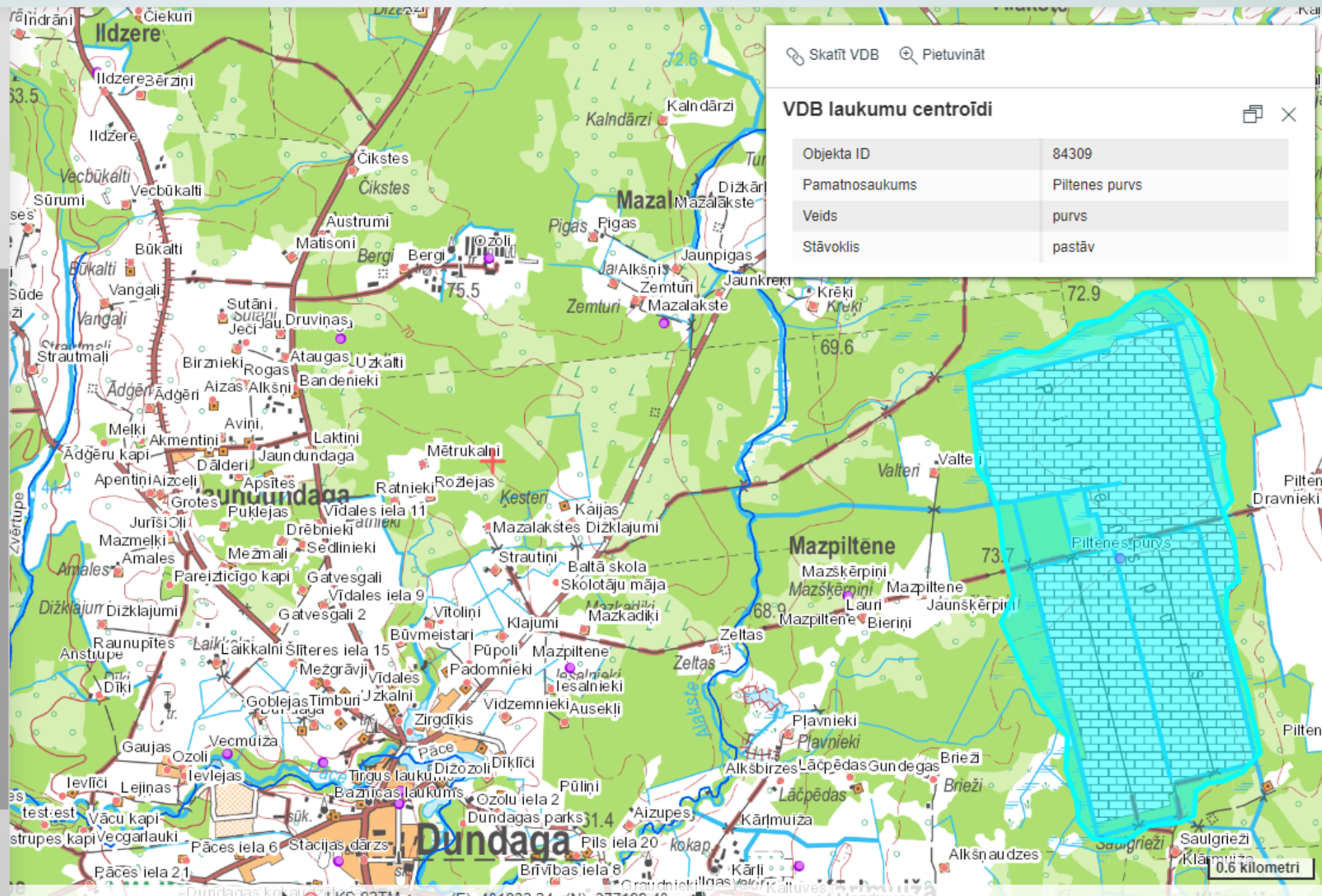
09.01.2023. veikta pāreja uz
jaunu Vietvārdu datubāzes
versiju, notiek tās apgūšana
un testēšana

Datu apjoma un precizitātes palielināšana,
lai nodrošinātu mēroga 1:10 000 vajadzības pēc aktuāliem, šī mēroga
precizitātei atbilstošiem vietvārdu datiem: «ģeometrijas» koordinātu
precizēšana, nosaukumu pārbaude u. c.)

Datu uzskaitē, kvalitātes un precizitātes
pārraudzīšana, atbilstošas metodiskas izstrādes

- Topogrāfiskā karte 1:200 000 3. izd.
- Topogrāfiskā karte 1:50 000 3. izd.
- Topogrāfiskā karte 1:50 000 2. izd. 2007.-2013.g.
- Topogrāfiskā karte 1:10 000 3. izd. 2009.-2016.g.
- Topogrāfiskā karte 1:10 000 4. izd. 2017.g.- turpinās (daļējs teritorijas pārklājums)
- Topogrāfiskā karte 1:10 000 4. izd. DFDD 2020.g.- turpinās (daļējs teritorijas pārklājums)
- Topogrāfiskie plāni 1:2 000 2000.g.- turpinās (bīvi apdzīvotām teritorijām)
- Satelītkarte 2001.-2002.g.; Pieejams M 1:25 000- 1:50 000
- Ortofotokartes
- Topogrāfisko karšu nomenklatūra un kartoshēmas
- Adreses
- Administratīvās robežas
- Ģeodēzija
- Vietvārdu datubāze (VDB)
- Vietvārdu datubāzes objekti

Skatīt VDB   Pietuvināt

VDB laukumu centri

Objekta ID	84309
Pamatosaukums	Piltenes purvs
Veids	purvs
Stāvoklis	pastāv

Vietvārdu datubāzes attīstība, turpmākie uzdevumi

VDB ierakstu skaits kopš 2008. gada palielinājies par ~31 000 vienībām (no 100 769 līdz 131 625)

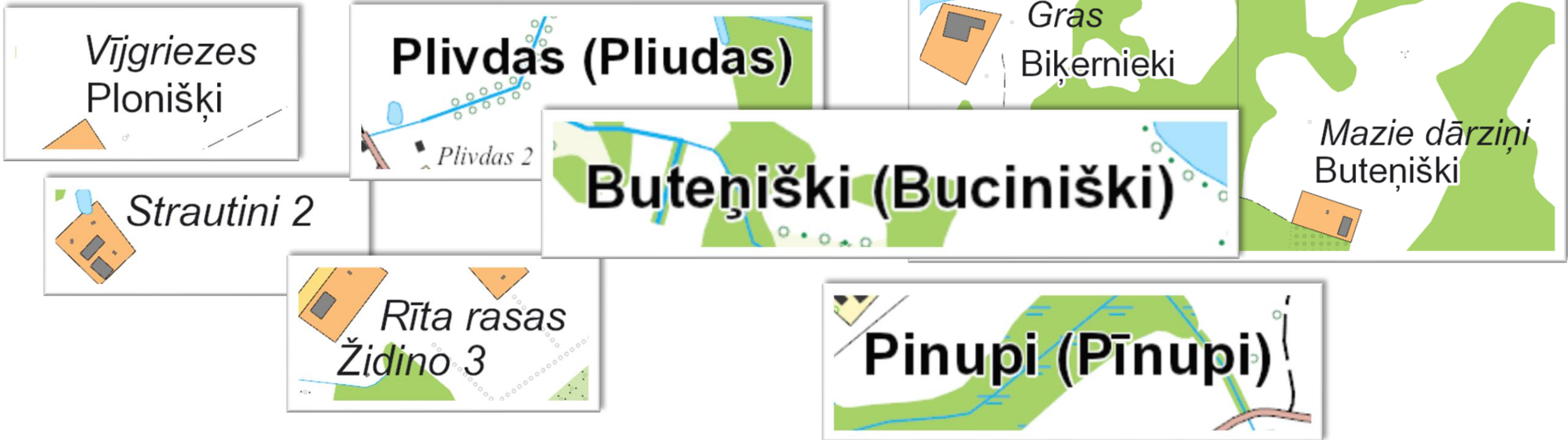
celt kvalitāti, precizitāti, apjomu (no Satelītkartes un TOPO 50 precizitātes uz Topogrāfiskās kartes M1:10 000 apjomu un precizitāti)

- **VDB datu sagatavošana Topogrāfiskajai kartei 1:10 000 pirms kartēšanas** (no tā tagad atkarīga vietvārdu slāņa kvalitāte visās mazāka mēroga kartēs)
- **reljefa objektu vietvārdi**
- **ūdensteču ģeometrijas M1:10 000 precizitātē**
- **sadarbība ar citām institūcijām** (vietvārdu datu harmonizēšanā u.c.)
- **Vietvārdu datubāzes jaunā aplikācija** (testēšana un apgūšana)
- **Vietvārdu datubāzes jaunā publiskā versija** (sadarbība ar ĢIS IKT tās izveidē)

Problēmas un risināmie jautājumi

Gramatiskās kļūdas Adrešu reģistrā (ARIS) reģistrētajos oficiālajos apdzīvoto vietu nosaukumos

Karte ir publikācija, to nedrīkstētu piesārņot ar gramatiskām kļūdām, bet kartē jālieto oficiālie vietvārdi. Valstī nav sistēmas, kas un kā varētu rediģēt milzīgo vietvārdu daudzumu Adrešu reģistrā. Līdzšinējā prakse ziņot ARIS un pašvaldībām par atsevišķām pamanītām kļūdām ir kā piliens jūrā. Rediģēšanai būtu jābūt sistemātiskai

Problēmas un risināmie jautājumi

Dažādas kļūdas citos oficiālos avotos

Problēma tiek risināta - ļoti garš un sarežģīts process

Rezultātu piemēri: Civillikuma I. un II. pielikuma ezeru un upju saraksti; MK Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem, daļēji ŪSIK, ŪTK

Valodnieciski un kultūrvēsturiski nekorektas vietvārdu formas, kas jau iesakņojušās lietošanā vai arī vietvārds relatīvi nesen «pārcēlies» pie cita objekta

Daļēji tiek risināts dabas objektiem: Valsts valodas centra atzinumi – Aģentūras lēmumi – pašvaldību informēšana

Iespējas mūsu datu lietošanai un papildu informācijas ieguvei

Tīmeklī

Vietvārdu datubāze – <https://vietvardi.lgia.gov.lv>

LGIA karšu pārlūks – <https://kartes.lgia.gov.lv>

LGIA mājaslapa (iegūstami arī Vietvārdu atvērtie dati) –
<https://www.lgia.gov.lv>

Jautājumiem un konsultācijām

pasts@lgia.gov.lv

vdbinfo@lgia.gov.lv

vita.strautniece@lgia.gov.lv

Latvijas Ģeotelpiskās
informācijas aģentūra

Paldies par uzmanību!

LĢIA Kartogrāfijas departaments, Toponīmikas laboratorija
vdbinfo@lgia.gov.lv; pasts@lgia.gov.lv